

D O S S I E R

N i e u w L i n k s

i n d e P v d A

Uitgave van: Documentatie- en Informatiecentrale (DIC)
Kon. Wilhelminalaan 17, Amersfoort

Ontwerp omslag: Jaap van de Woord

I. TIEN OVER ROOD

Nieuw Links in de Partij van de Arbeid trad op 3 oktober 1966 in de openbaarheid met de publikatie van "Tien over rood".

Samenstellers: Hans van den Doel, Han Lammers, Arie van der Hoek,
Reinier Krooshof, André van der Louw, Tom Pauka,
Rob de Rooi, Arie van der Zwan.

Eindredactie: Han Lammers, Hans van den Doel.

"Het is geschreven vanuit de overtuiging dat de grootste Nederlandse socialistische partij:

- a. wat betreft haar principiële uitgangspunten onduidelijk is;
- b. voorzover er van duidelijkheid sprake is, vaak conservatieve kenmerken vertoont;
- c. in haar doen en laten intern zowel als naar buiten de democratie onvoldoende recht doet wedervaren".

Nadat men deze punten heeft toegelicht, stellen de samenstellers: "Het verkiezingsjaar 1967 zal beslissend zijn voor de toekomst van de PvdA. Daarom heeft een groep, die Nieuw Links in de PvdA vertegenwoordigt, dit geschrift samengesteld. Het beoogt de PvdA opnieuw een toekomstvisie te geven".

Het boekje wordt samengevat in een "Kort Begrip", dat door een 80 partijleden - enkelen maakten ten aanzien van bepaalde passages voorbehoud - ondertekend is. Dit "Kort Begrip" luidt:

"Wij streven ernaar dat alle mensen aan het maatschappelijk verkeer kunnen deelnemen met

- gelijke informatie en zeggenschap,
- gelijke ontwikkelingskansen,
- gelijke mogelijkheden om met succes te streven naar het verwerven van een bepaald inkomen of vermogen.

Democratie

Doelstellingen

Het beginsel van de gelijkheid van alle burgers wordt in volle consequentie doorgevoerd.

De besluitvorming wordt zo doorzichtig mogelijk gemaakt.

De enkeling krijgt volop gelegenheid aan de besluitvorming deel te nemen.

Middelen

De Partij van de Arbeid verklaart openlijk bij volgende gelegenheden slechts dan aan een kabinetsformatie deel te nemen, als er garanties zijn dat een vóór de verkiezingen gepubliceerd minimumprogramma ook binnen de normale regeringsperiode zal worden verwezenlijkt.

Het parlement wordt in staat gesteld bij zijn controle op de regering werkelijk een vuist te maken, door

- het parlement toe te staan in het openbaar deskundigen te horen,
- de parlementariërs een beter outillage te verschaffen.

De relatie tussen kiezer en gekozene wordt verbeterd door

- de volksvertegenwoordigers in de eerste plaats aan te wijzen op grond van hun algemene en politieke kwaliteiten en pas in de tweede plaats op grond van hun specialistische verworvenheden,
- de parlamentsleden een duidelijk omschreven verantwoordingsplicht tegenover de door hen vertegenwoordigde burgers op te leggen,
- het kiesstelsel in de geest van deze eisen te herzien.

Gelijkere kansen op informatie worden verwezenlijkt door

- alle ambtelijke stukken in beginsel openbaar te maken en uitzonderingen daarop in de wet vast te leggen,

- op alle scholen voor voortgezet onderwijs de beginselen der staatsinrichting, politiek, geschiedenis van het recente verleden en economie als verplichte vakken in te voeren.

De normen voor het beleid ten aanzien van de openbare orde worden in de wet vastgelegd. Beperkingen op het houden van demonstraties en het aan de man brengen van gedrukte stukken, alsmede de preventieve censuur op leuzen, worden opgeheven.

Burgemeester en hoofd van het provinciaal bestuur worden gekozen.

Zodra de regering van koningin Juliana eindigt, wordt Nederland een republiek. De Partij van de Arbeid dient voorstellen in aangaande de staatsrechtelijke structuur van de republiek.

Sociaal-economisch leven

Doelstellingen

1. Gelijker maken van de inkomens- en vermogensverdeling.
2. Zeggenschap van werknemers in het bestuur van de bedrijven.
3. Welvaart, gekenmerkt door een stijging van de bestedingen van de consument in een zodanig tempo, dat de financiering van goede gemeenschappelijke voorzieningen om het genot van die bestedingen te garanderen nog juist mogelijk is.
4. Zo groot mogelijke vrijheid in het sociale en economische leven, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de doelstellingen 1, 2 en 3.

Middelen

1. Centralisatie van het loon- en salarisbeleid bij de regering onder controle van het parlement.

Het in gemeenschapshanden brengen van snel in waarde stijgende vermogensobjecten, zoals grond en bodemschatten.

Het geven van een waardevast studieloon aan elke Nederlander boven de achttien jaar, die dagonderwijs geniet en behoorlijke studieresultaten boekt.

Belastingheffing:

- successie- en schenkingsrechten, die vanaf honderdduizend gulden uiterst progressief oplopen, bijvoorbeeld tot 99 pct.,
- progressief oplopende belastingen op het bezit van vermogens boven tienduizend gulden,
- belastingvrijdom voor uitkering wegens overwerk en voor bijzondere gratificaties, voorzover zij de tien procent van het jaarsalaris niet te boven gaan,
- zodanige heffing van de loonbelasting, dat de werknemer uitsluitend zijn netto loon of salaris kent.

2. Invoering van kleine comité's, die bestaan uit werknemers- en werkgeversvertegenwoordigers, op elk niveau in het bedrijf, welke comité's de bevoegdheid hebben alle op hun afdeling betrekking hebbende zaken te regelen, voorzover die geen verstrekkende gevolgen hebben voor andere afdelingen.

Het verlenen van besluitvormende bevoegdheden aan de ondernemingsraad.

Het geven van directe invloed aan de werknemers op de aanstelling van topfunctionarissen.

3. Opstelling van meerjaarsplannen voor de overheidsuitgaven en de groei van de productie in de afzonderlijke bedrijfstakken.

Nationalisatie van de grote banken en levensverzekeringsmaatschappijen.

Een zodanige belastingheffing en -wetgeving, dat de "sociale kosten", d.w.z. kosten die

de gemeenschap ter bestrijding van milieuverontreiniging, verkeerscongestie enz. moet maken, worden gedragen door die bedrijven en particulieren, die deze "sociale kosten" veroorzaken.

Verbetering van het distributie-apparaat, zodat de verbeterde produktiemethoden tot uiting komen in prijsverlagingen.

Het aanstellen van een staatssecretaris, die uitsluitend belast is met de behartiging van consumentenbelangen.

4. Decentralisatie van alle economische beslissingen tot op het laagste niveau, tenzij kan worden aangetoond dat centralisatie nuttig of nodig is.

Buitenlandse politiek

1. De functie van minister, belast met de hulpverlening aan minder ontwikkelde landen, wordt gehandhaafd.

De regering geeft absolute voorrang aan jaarlijkse verhogingen van de overheidsuitgaven voor ontwikkelingshulp met 0,4 procent van het nationale inkomen, tot een voorlopig maximum van 2 procent bereikt is.

Nederland dient een plan in bij de Verenigde Naties betreffende de financiering van alle VN-activiteiten door middel van een wereldbelastingstelsel.

2. Het lidmaatschap van Nederland van de NAVO wordt gebruikt voor het voeren van een actieve politiek ten behoeve van:

- ontwapening,
- het tegengaan van verdere verspreiding van kernwapens,
- het beleggen van een veiligheidsconferentie met de leden van het Warschau-pact.

Het lidmaatschap van de NAVO wordt opgezegd als Spanje lid zou worden en Portugal bij de herziening van het verdrag lid blijft.

Onder erkenning van de Vietcong als onderhandelingspartner dient Nederland mee te werken aan bemiddelingspogingen ter beëindiging van de strijd in Vietnam.

De Oder-Neissegrens en de DDR worden erkend.

Nederland werkt consequent mee aan de vernietiging van de apartheidspolitiek, het Portugese kolonialisme en het onwettige regime in Rhodesië.

Het lidmaatschap van de EEG wordt gebruikt:

- voor de democratisering van de verhoudingen in Europa (waarbij o.m. ook aan de groeiende economische machtsconcentraties wordt gedacht),
- voor het bestrijden van iedere maatregel die de gemeenschap vervreemdt van andere Europese landen.

3. De Nederlandse marine wordt teruggebracht tot de omvang die nodig is voor een aantal taken in de territoriale wateren.

De land- en luchtmacht worden op hun nuttig effect getoetst".

Nadat het "Kort Begrip" aan de ondertekenaars was aangeboden is de tekst op veler verzoek enigszins gewijzigd teneinde de duidelijkheid te vergroten.

Hoe kwam deze produktie van de "razendsnelle uitgever" (aldus De Schijn-delse Krant) tot stand? Enkele maanden later, op 4 februari 1967, doet de Leeuwarder Courant daar een boekje over open in haar rubriek "Haagse Nootjes":

"Nieuw Links heeft de ontwikkeling van het socialisme in Nederland een flinke stoot gegeven. De publikatie van het boekje "Tien over rood" leidde tot een radikaler verkiezingsprogramma van de PvdA dan anders op het partijcongres zou zijn aanvaard. Hans van den Doel, een van de eind-

redacteuren, vertelde deze week, dat het ophefmakende boekje in twee dagen en een halve nacht is geschreven.

Op woensdag 7 september vorig jaar kwamen een aantal mensen bijeen, die een discussie-nota of iets dergelijks wilden opstellen om hun gedachten over de toekomst van de PvdA in de openbaarheid te brengen. Een half uur voordat de bijeenkomst van de groep, die zich gemakshalve "nieuw links" noemde, zou eindigen, fluisterde Han Lammers, journalist en deelnemer van het eerste uur aan "nieuw links" zijn buurman Hans van den Doel toe: Zouden we niet een boekje maken?

Terwijl de vergadering voortduurde, ging Lammers telefoneren. Na een kwartier kwam hij terug met de mededeling: "Polak en Van Gennep willen het uitgeven". Vrijdag ging Van den Doel de zaak verder met de uitgevers bespreken. Het boekje moest uiterlijk 7 oktober op de markt zijn. "Nieuw links" wilde partij-afdelingen de kans geven nog tijdig voorstellen op basis van het boekje in te dienen voor het buitengewoon congres, dat 11 november zou worden gehouden. Dat kan, aldus uitgever Rob van Gennep, maar dan moet ik het manuscript maandagmorgen op m'n bureau hebben. Anders is er onvoldoende tijd voor zetten, drukken enz. "Nieuw links" besloot diezelfde avond, de poging te wagen.

Zaterdagochtend betrokken de acht topmannen van de groepering het kantoor van P. en Van G. In drie lokalen, met vier schrijfmachines gingen zij in drie secties aan de slag: Voor buitenland, democratie en sociaal-economische onderwerpen. De uitgevers zorgden voor een constante aanvoer van broodjes, croquetten en frisdranken. Die dag was de sociaal-economische sectie klaar. De titel "Tien over rood" was 's ochtends al gevonden. Het was een briljante inval van radioman Tom Pauka. In de loop van zondag kon het onderdeel "buitenland" worden afgerond en te middernacht hadden Arie van der Zwan en Han Lammers de laatste hand gelegd aan de afdeling "Democratie", terwijl Van den Doel het voorwoord af had.

Bleek en met omrande ogen hebben we toen in twee uur de korte samenvatting geschreven, aldus Van den Doel, en om drie uur gingen we zeer voldaan naar huis met het idee dat we, wat er ook verder met "nieuw links" gebeurde, de politieke happening van ons leven hadden meegemaakt".

Terug naar de vierde oktober. Vrijwel alle dagbladen melden op die dag het optreden van de groep (de eerste tijd genoemd naar de titel van hun eerste boek: Tien over rood), die ten huize van de uitgever Polak en Van Gennep des middags op 3 oktober hun eersteling ten doop houden. Veel bladen laten het niet bij een aankondiging, maar becommentariëren het boek en de stroming, waaruit het vlugschrift voortkwam.

Het Vrije Volk (6 oktober 1966) slaat een vriendelijke toon aan:

"Het boekje Tien over Rood is een hartverwarmend bewijs van politiek meedoen en meedenken in de Partij van de Arbeid. De aan het woord zijnde socialist, acht van de tien om de dertig jaar oud, dragen met deze publicatie het hunne bij om de gedachtenwisseling over het politieke beleid voor de komende jaren een frisse impuls te geven.

Het boekje is met vaart geschreven en het heeft vooral in de sociaal-economische paragrafen iets van een sluitend program van zich met elkaar verdragende voorstellen. Ook een aantal suggesties over het functioneren van onze parlementaire democratie getuigen van de wil tot vernieuwing die de schrijvers bezielt. In andere punten zit veel minder samenhang. Een beschouwing over monarchie en republiek is in alle beknoptheid de moeite waard. Maar waarom die beschouwing tot een keuze moet leiden op een moment dat die keuze niet actueel is, blijft onduidelijk. Zo is ook een punt als de jure erkenning van de Duitse Democratische Republiek een programmapunt waarvan wij noch het socialistische gehalte, noch de actualiteit kunnen zien. In feite is het bestaan van dit deel van het oude Duitsland erkend. De situatie dwingt Nederland niet de schietpartijen aan de Muur en het isolement van West-Berlijn uitdrukkelijk te aanvaarden door het Oostduitse regime zonder tegenprestaties rechtens te erkennen". Het Vrije Volk voelt ook niet zo veel voor een minimumprogramma: elk regeringsprogram is immers een compromis. Het vervolgt dan:

V. BRIEF AAN HET PARTIJBESTUUR

De uitslag van de verkiezingen heeft N.L. niet optimistischer gemaakt ten aanzien van de toekomst van de PvdA. Zij drukt dit uit in een brief aan het partijbestuur.

Amsterdam, 21 februari 1967.

"Aan het partijbestuur van de
Partij van de Arbeid,
Tesselschadestraat 31,
Amsterdam.

De Partij van de Arbeid heeft de verkiezingen verloren. Zij is er blijkbaar niet in geslaagd het vertrouwen van het volk te winnen voor de door haar gevoerde politiek.

De ondergetekenden, behorend tot Nieuw Links binnen de Partij van de Arbeid, menen dat de verkiezingsuitslag enkele niet mis te verstane aanwijzingen bevat:

Het partijbestuur en de politiek van de partij dienen te worden vernieuwd. Wij verlangen:

1. De Partij van de Arbeid neemt op grond van deze verkiezingsuitslag geen deel aan de regering.
2. De doelstellingen van de Partij van de Arbeid moeten op nieuwe en begrijpelijker wijze worden geformuleerd.
3. De Tweede Kamerfractie moet tussentijds worden vernieuwd.
4. Op het komende congres moeten uitgewerkte ontwerpen aan de orde komen voor een eigen socialistische buitenlandse politiek, voor een cultuurpolitiek, voor hervorming van het staatsbestel en voor hervorming van de partij. Nieuw Links zal in de komende maanden, met name over de hervorming van de partij concrete voorstellen doen.

Niet het praten over een hervorming van het partijstelsel in het algemeen is van het eerste belang. Het gaat er om, dat de structuur van de politiek van de PvdA drastisch moet worden herzien.

Door een discussie op te zetten over het partijenstelsel legt men een rookgordijn waarachter eigen falen verborgen blijft. En dit gebeurt dan door dezelfde politici die verantwoordelijk zijn voor praktisch het gehele naoorlogse beleid. Dit wordt uitgelegd als bedrog, als een van de manoeuvres die, om een veel herhaalde uitspraak van de lijststaanvoerder nog eens te citeren, "de politiek in de ogen van de mensen zo verdacht maakt".

Wij constateren verbluft dat de Tweede Kamerfractie al tijdens het tellen der stemmen een vrijerij is aangegaan met D'66. Daarnaast doen allerlei vage gedachten over de wenselijkheid van een "grote progressieve volkspartij" de ronde. Deze verschijnselen zijn kenmerkend voor het al eerder door de kiezers verworpen opportunisme in de politiek. Bovendien worden fundamentele zaken hierbij verwaarloosd, de gelijkwaardigheid van alle mensen voorop. De PvdA hoort zich zo in te richten dat zij het middelpunt kan zijn van een linkse concentratie, die zich krachtig tegenover rechts zal kunnen opstellen. Er bestaan in ons land wezenlijke tegenstellingen. Zij dienen niet te worden verdoezeld, maar aan de dag te worden gebracht.

M. van Dam, Utrecht;
Arie v.d. Zwan, Amsterdam;
André v.d. Louw, Hoevelaken;
Tom Pauka, Driebergen;
Ton Regtien, Amsterdam;
Laurens ten Cate, Oranjewoud;

K. Kolthoff, Amsterdam;
R.O. van Gennep, Amsterdam;
Emmy Lopes Dias, Hilversum;
Han Lammers, Amsterdam;
R. de Rooi, Hilversum;
Wim Brinkman, Amsterdam".